

Driemond

Cultuurhistorische verkenning

C 15-16 Amsterdam

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Geschiedenis van Driemond	4
2.1	Ligging en ontstaan	4
2.2	Verkeer over land en over water	6
2.3	Industrie	9
2.4	Wonen in Driemond	12
2.5	Voorzieningen	15
3	Uitkomst verhalentafels	19
3.1	Verlangen naar het dorp	19
3.2	Sociale netwerken: verschillende buurten	19
3.3	Gekoesterde plekken	19
3.4	Groen en water	20
3.5	Het silhouet als kenmerk van het dorp	20
4	Cultuurhistorische waardevolle objecten	21
4.1	Waarderingskaarten	21
4.2	Orde 1 en 2 panden	23
4.3	Ruimtelijke karakteristieken	32
5	Bronnen	33

1 Inleiding

Driemond kreeg in 1961 de status van dorp. Oorspronkelijk maakte dit deel uit van de gemeente Weesperkarspel. Toen deze gemeente in 1966 werd opgeheven kwam het dorp onder het bestuur van Amsterdam. De geschiedenis van deze nederzetting aan de Gaasp gaat echter terug tot de 17de eeuw. De oudste bebouwing is een bakkerij uit 1754 die nu de status heeft van rijksmonument. De aanleiding voor het maken van een cultuurhistorische verkenning van Driemond is het verzoek van stadsdeel Zuidoost, onder wier bestuur het dorp in het verleden viel, om na te gaan of er ook objecten in aanmerking komen voor de status van gemeentelijk monument.¹ In de secundaire literatuur is weinig informatie over het dorp te vinden. Ten tijde van het opstellen van de CHV was er wel een actieve Historische Kring die veel onderzoek deed naar de geschiedenis van het dorp. De kring is eind 2022 opgeheven. Monumenten en Archeologie (MenA) maakt van hun onderzoek dankbaar gebruik, nadat ze samen met leden van de kring een waarderingskaart hebben gemaakt van de dorpsbebouwing.

Luchtfoto, Driemond 2015.

Tijdens het waarderen van de bebouwing spraken we dorpsbewoners die veel kennis over het dorp bezitten die nog nergens is vastgelegd. Om die reden organiseerde MenA samen met de Historische Kring en Stadsdeel Zuidoost een verhalenavond om iets van die kennis te vergaren als aanvulling op het onderzoek naar de context van de te selecteren panden. Tegelijk helpen de verhalen van de bewoners om inzicht te krijgen in de betekenis van de verschillende buurten, van de voorzieningen die voor het dorpsleven van belang zijn en in de manier waarop de veranderingen in het dorp door de bewoners worden ervaren. De cultuurhistorische waarde van de bebouwing krijgt zo een extra sociale lading die niet direct in de fysieke vormgeving van de objecten zichtbaar is. Zo kan een relatie worden gelegd tussen de structuur van het dorp en de sociale betekenis die deze voor de dorpsbewoners heeft. In dit verslag worden de uitkomsten van het historisch onderzoek verbonden met de verhalen van de bewoners om te achterhalen waarin de waarden van het dorp zijn gelegen en welke bebouwing extra aandacht verdient met het oog op de selectie van monumenten. Dit verslag omvat de geschiedenis van Driemond in kort bestek, verbonden met de ervaringen van de dorpsbewoners en hun waardering van wat voor hen in het dorp van betekenis is.

¹ In 2022 heeft er een grenscorrectie plaats gevonden en sindsdien valt Driemond bestuurlijk onder het stadsgebied Weesp.

2 Geschiedenis van Driemond

2.1 Ligging en ontstaan

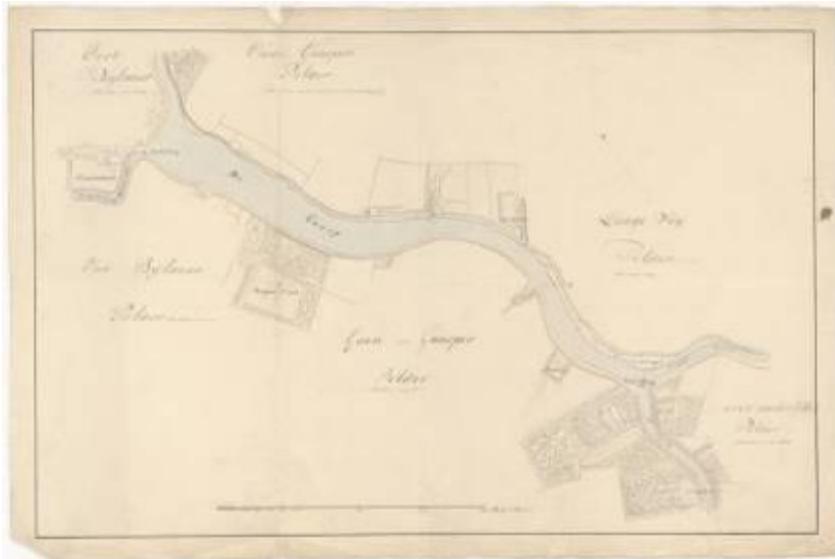
Driemond grenst globaal in het noorden aan het Diemberbos in de Gemeenschapspolder, in het zuiden aan Gein, in het westen aan het Gaasperpark en in het oosten aan Weesp. Het gebied was oorspronkelijk een buurtschap, dat in 1961 door de grootte die het inmiddels had gekregen, de status van dorp kreeg, met de naam Driemond. Driemond was onderdeel van de aanvankelijk sterk agrarische gemeente Weesperkarspel. Deze lag rond Weesp waarin ook het gemeentehuis van Weesperkarspel stond en behoorde tot de grootste gemeentes van Nederland.

Jaren 60, Een postbode staat stil bij het bord "Driemond Gem. Bijlmermeer voorlopig Amsterdam" (SAA Jan Peeterse, Rechten: DPG Media B.V.: HVVA00224000065).

In 1966 werd de gemeente Weesperkarspel opgeheven en verdeeld over de verschillende omringende gemeenten. De dorpskern Driemond, 'onder de rook van Amsterdam', is per 1 augustus 1966 aan het grondgebied van Amsterdam toegevoegd. In eerste instantie was deze bestuurlijke toevoeging aan de gemeente Amsterdam tijdelijk, voor een periode van twaalf jaar, lang genoeg om de voorgenomen bouwplannen van de stad in zuidoostelijke richting te realiseren. In 1978 ging Driemond en het omliggend gebied, dat nu bekend staat als Zuidoost, definitief naar Amsterdam.

De naam Driemond heeft zijn oorsprong in de samenvloeiing van de rivieren Gein, Gaasp en het Smal Weesp. Bij de uitmonding van het Gein in de Gaasp, waar nu de begraafplaats Driemond ligt, werd in 1642 de buitenplaats Driemond opgericht, ongeveer op de plek waar nu de begraafplaats ligt.

Ligging van buitenplaatsen aan de Gaasp, 1770 (SAA: 472e5508-daff-b783-3008-28889cb941c).

Gravure van Droemond, ca. 1800 (Beeldbank HKD).

Het Gein ter hoogte van Schoonoord links, 1890 (Beeldbank HKD).

Schoonoord in de jaren zestig (Beeldbank HKD).

Schoonoord 2019.

De eigenaren waren echter niet opgewassen tegen de enorme onderhoudskosten, wat de vroegtijdige ondergang van de buitenplaats in 1770 verklaarde. Enkel de fontein resteert van dit lustoord, die nu te zien is op buitenplaats Frankendael in de Watergraafsmeer. Aan de overzijde van de Gein, waar later de dorpskern zich als eerste zou uitbreiden, was de buitenplaats Schoonoord gelegen. In de 18^e eeuw ontstond hier het buurtschap 'De Geinbrug'.

2.2 Verkeer over land en over water

Niet alleen zijn naam, ook zijn stedenbouwkundige betekenis ontleent Driemond aan zijn positie te midden van waterwegen. Belangrijke verkeersaders van Driemond zijn de Lange Stammerdijk en het Zandpad, pal langs de Gaasp. Over de Stammerdijk liep sinds 1200 een 'heirweg'. Beide wegen fungeerden als jaagpad omdat de Gaasp deel uitmaakte van de Weesperrekvaart, nadat het Diemermeer en het Bijlmermeer waren droog gelegd.

Kaart van Weesperkarspel, 1869 (Beeldbank HKD).

Deze vaart die in 1637 openging, werd ook wel 'Keulse vaart' genoemd, omdat de ringvaart rond de Bijlmerpolder in het verlengde van de Weespertrekkvaart evenals de Gaasp werd verbreed zodat een verkeersroute voor goederen- en passagiersvervoer voor trekschepen naar Keulen ontstond. Het passagiersvervoer startte twee jaar later. Voor de overbrugging van het Gein werd de Geinbrug gebouwd waaraan de nederzetting rond het knooppunt van vaarwegen haar naam ontleende.

In tegenstelling tot de rest van de plattelandsgemeente, waar veel verspreide bebouwing aanwezig was, ontstond rond de Geinbrug enige komvorming. Van de vroegste bebouwing dateert alleen Zandpad-Driemond 4, een huis met bakstenen puntgevel, gebouwd in 1754 en het enige Rijksmonument van de dorpskern. Het buurtschap met eigen industrie vormde een uitzondering in de gemeente met als voornaamste bronnen van inkomsten veeteelt en zuivelproducten als boter en kaas.

1886

1896

1952

De verbinding tussen Amsterdam en Duitsland veranderde ingrijpend met de aanleg van het Merwedekanaal in 1893. Het Smal Weesp werd doorsneden en de scheiding tussen Driemond en Weesp werd meer manifest. De overbrugging

van het kanaal gebeurde door een ijzeren draaiburg die tot de aanleg van de Provincialeweg over het Zandpad in 1938 bleef functioneren. Toen werd deze vervangen door een hoger gelegen boogbrug, waar de vrachtschepen gemakkelijk onder door konden varen. Het Zandpad waarlangs de dorpsbebouwing staat, splitste zich vanaf dat jaar voorbij de Geinbrug van de Provincialeweg af. Het pad heeft nog enigszins het bochtige, historische verloop behouden.

In de jaren twintig is een deel van het landgoed Schoonoord gebruikt voor de aanleg van het wijkje rond de Burgemeester Bletzstraat voor de huisvesting van veel van de fabrieksarbeiders. Woningcorporatie De Goede Woning zorgde voor de realisatie. Ten noorden van het tracé voorbij de scherpe bocht in het Zandpad dat voorheen langs de Gaasp liep, werd het Smalweesp deels gedempt. De nieuwe kade werd het Sluispad waarop enkele woningen werden gebouwd en ook ten noorden van het Zandpad werden na de oorlog enkele woningen gebouwd. De brug over het Smalweesp kwam mede door de verbreding van het Amsterdam-Rijnkanaal meer naar het westen te liggen. In 1952 werd het Merwedekanaal verbreed tot het Amsterdam-Rijnkanaal. De boogbrug kon worden behouden, maar een deel van het dorp langs het water werd afgegraven. Houten woningen die daar stonden werden afgebroken en de bewoners kregen elders in het dorp huisvesting aangeboden. Met de aanleg verschenen langs het kanaal de monumentale rijen bomen.

Tussen het Zandpad en de Lange Stammerdijk vormt een ophaalbrug de verbinding als onderdeel van een sluiscomplex. De sluisen staan vrijwel altijd open, omdat er geen peilverschil is tussen het Smal Weesp en het kanaal. Het brugwachtershuis is nu onbemand.

2.3 Industrie

Driemond onderscheidt zich van andere dorpskernen in de omgeving door de grootschalige industriecomplexen die zich aan weerszijden van de Gaasp, in het midden van het dorp vestigden. De grootste was P. Sluis' Pluimvee, vee- en de vogelvoederfabrieken N.V. aan de Lange Stammerdijk op de plek waar nu de zogenoemde 'kippenbuurt' ligt. De fabriek zelf is gesloopt, maar in de bebouwing langs de dijk zijn nog resten terug te vinden. De fabriek vormde geen enclave, maar was nauw met het dorp verweven aangezien de Lange Stammerdijk dwars door het complex liep. De oprichter P. Sluis had zijn handel in bloem- en tuinbouwzaden vanaf de N.Z. Voorburgwal verhuisd naar deze locatie en ging vanaf dat moment over tot de productie van voeders voor pluimvee.

Aan de overzijde van de Gaasp, aan het Zandpad, waar nu een woningbouwcomplex rond de J. Kruiswijkhof staat, stond de graanmalerij van Otten, later Otten's oliefabrieken. De fabriek startte in de eerste wereldoorlog als een graanmalerij en producent van veevoer. Dit groeide uit tot een oliefabriek, waar men raap-, lijn-, en sojaolie maakte.

Luchtfoto uit 1971: duidelijk is de Sluis NV aan de Lang Stammerdijk te zien en de fabriek van Otten Schuin daartegenover. (SAA: B00000033851).

De omwonenden waren niet zo blij met deze fabriek. Vooral 's maandags niet, dit in verband met het stoken van de fabriek; het roet sloeg namelijk neer op het wasgoed. In Boerderij Vredenhof aan het Gein was het kantoor van de fabriek in gevestigd. Deze boerderij is in de jaren 1996-1997 helemaal opnieuw in de oude stijl herbouwd, nadat het in een strenge winternacht volledig was afgebrand. De boerderij werd gebruikt als laboratorium voor het kweken van de meest geschikte granen.

Voordat de draaibrug over het Merwedekanaal werd gesloopt werd ook de Centrale Ammoniakfabriek aan de Korte Stammerdijk op een locatie aan het Smal Weesp tot het dorp gerekend. De aandeelhouders waren verschillende gemeenten met eigen gasfabrieken. Verderop, ongeveer bij hotel Tullip Inn, stond een Meelfabriek aan de Gaasp.

Ammoniakfabriek aan de overzijde van het Amsterdam-Rijnkanaal (bron foto onduidelijk).

Een andere belangrijke werkgever voor veel dorpingen was de Amsterdamse Waterleiding, een waterleidingbedrijf, dat nog steeds een toegang heeft voorbij Provincialeweg nr. 16. De Het complex werd in 1888 gebouwd om de watervoorziening vanuit de Kennemerduinen te ontlasten en bracht vooral spoelwater voor de industrie naar Amsterdam. Het oorspronkelijk pompgebouw was een ontwerp van J.G. van Niftrik. In 1929 ging het waterleidingbedrijf in Weesperkarspel ook drinkwater leveren, eerst vanuit de Vecht, maar vanaf 1930 uit de Loosdrechtse plassen. Na de oorlog werd het pompsysteem geëlektrificeerd en in 1955-56 werd een nieuw pompgebouw geplaatst. In 1976 zou op dit terrein een nieuw waterzuiveringsstation geopend worden. Van de bouwperiode uit de 19de eeuw en rond 1950 resteert weinig meer, alleen een rond windtunnelgebouwtje (?) en enkele dienstwoningen.

Pompgebouw, 1888 (Beeldbank HKD).

1969: Pompstation Waterleiding Weesperkarspel (bron foto onduidelijk).

2.4 Wonen in Driemond

Aan de Lange Stammerdijk en het Zandpad ontstond de eerste lintbebouwing. Door particulieren en ondernemers werden individuele woonhuizen gebouwd. Boerderijen stonden niet alleen aan de rand van de Gemeenschapspolder aan de voet van de dijk of aan de noordkant langs het Zandpad (later: Provinciale weg). Ze stonden en staan ook midden in het gehucht. De bijbehorende landerijen liggen buiten het dorp. Gevoegd bij de winkels in het dorp en de houtbedrijven, garages en andere bedrijvigheid zorgden deze voor een grote diversiteit in typologie en vormgeving van de bebouwing, evenals het contrast in schaalgrootte door de aanwezigheid van grote fabrieksgebouwen.

Hooiopslag Niessing, Lange Stammerdijk en woning van Niessing ernaast. (Beeldbank HKD).

Zicht op bebouwing langs Lange Stammerdijk, 1969 (Beeldbank HKD).

Lange Stammerdijk (Beeldbank HKD).

Lange Stammerdijk, 1969 (bron foto onduidelijk).

De mogelijkheid in de fabrieken werk te vinden trok mensen naar het buurtschap. Daarnaast bood ook het waterleidingterrein veel werkgelegenheid. De bewoners vertelden dat hele families daar werk vonden. Wie in Driemond woonde, werkte daar vaak ook. De industrialisering noopte daarom tot uitbreiding van het dorp en in 1922 werd een woonwijkje aan weerszijden van daartoe aangelegde Burgemeester Bletzstraat gebouwd. De lokale woningbouwvereniging 'De Goede Woning' bouwde daar 58 woningwetwoningen. In 1936 zijn er nog 6 woningen in dezelfde straat voor arbeiders bij gebouwd.

Burgemeester Bletzstraat in 1969 (bron foto onduidelijk).

Na de Tweede Wereldoorlog zou het karakter van het dorp steeds sneller veranderen. Het wijzigde van een plaats waar zowel gewoond als gewerkt werd in een nederzetting waar het wonen domineert. Deze ontwikkeling begon met de herhuisvesting van inwoners van de Bijlmerpolder, die moesten verhuizen toen een aanvang werd gemaakt met de bouw van de Bijlmermeer. Daaraan ging nog woningbouw vooraf ten noorden van de Lange Stammerdijk, de Sluisbuurt, rondom de nieuw aangelegde Burgemeester Kasteleinstraat (Winterstraat e.o.) en ten westen van het Amsterdam-Rijnkanaal (waaronder de woningen aan de Burgemeester Mulstraat). De uit de Bijlmermeer afkomstige nieuwkomers kregen een woning in de beide woonwijken ten noorden daarvan, nu bekend als de Seizoenenbuurt. Met de overgang naar Amsterdam werden de naar rivieren genoemde straten omgedoopt naar die van de seizoenen, om dubbelingen in straatnaamgeving te voorkomen.

Rijnstraat, nu: Winterstraat (SAA: 10009A004633).

Vanaf de jaren zeventig volgden uitbreidingen en inbreidingen van het dorp als gevolg van vertrek van de industrie elkaar op. In 1973 kwam eerst nog een 'slinger' aan woningen, de Zonnehof genoemd, ten noorden van de seizoenenbuurt gereed en in 1982 de Seizoenenhof, geopend door Jan Schaefer. In de jaren tachtig volgden op de plek van de NV Sluis, aan weerszijden van de Lange Stammerdijk, het rond een woonerf aangelegde wijkje met straten die genoemd zijn naar kippensoorten. In jaren tachtig verrees een woningbouwproject op de plek van NV Otten aan het Zandpad. Voor de bewoners waren de geluiden van de walsen en geur die de productie van veevoeder en de volièren van de proefdieren veroorzaakten een alledaags gegeven, misschien hinderlijk maar ze karakteriseerden ook het dorp. De fabrieksgebouwen boden ook veel plekken waar gespeeld kon worden en voetbal en andere spelletjes konden worden gedaan. Het vertrek van de industrie luidde definitief een volgende fase in van de geschiedenis van het dorp.

Tot slot werden in 1994 in de Burgemeester Bletzstraat nog eens 8 woningen op het terrein van de voormalige christelijke school opgeleverd. Beiden woningbouwprojecten waren van 'De Goede Woning'. In 2018 voltooide Eigen Haard het complex 'De Kern' met 26 levensloopbestendige woningen voor senioren en heeft de Gemeente Amsterdam 29 zelfbouwkavels uitgegeven voor vrijstaande woningen aan de noordrand, en langs het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit complex wordt de Maanhof genoemd.

2.5 Voorzieningen

Lange tijd kende Driemond een grote diversiteit aan winkels waartoe slagers, bakkers en kruideniers behoorden. Zoals in ieder stadsbuurt of dorp had de aanwezigheid van meerdere winkels met dezelfde nering te maken met het verzuild Nederland. Leden van eenzelfde religieuze gezindte of dezelfde politieke kleur deden alleen hun boodschappen bij geestverwanten. Alleen hout-, auto- en anders soortige bedrijven deden inkopen bij iedereen om zo hun klantenkring te vergroten. Langs het Zandpad, aan de Burgemeester Bletzstraat en de Lange Stammerdijk waren bakkers, slagers en kruideniers te vinden. De oudste bakkerij van Jan Smit was gevestigd op Zandpad 4.

Zandpad 4: Bakker Smit (foto: <https://makelaardriemond.nl/geschiedenis-driemond/>).

Timmerwerkplaats Egbert de Groot, Zandpad 8-10 (Beeldbank HKD).

De winkels vervulden een sterke bindende functie in het dorp. Bij slagerij Dalmulder in de Burgemeester Bletzstraat stond een bankje voor de wachtenden waar nieuwtjes uitgewisseld werden. Een zelfde functie had de kruidenier Millenaar voor de gereformeerde dorpsgemeenschap in dezelfde straat, waar naast levensmiddelen ook verf, klompen en laarzen konden worden gekocht. Later voegde de familie een drogisterij toe aan de bestaande winkel.

De VIVO, nu: Bleijenberg, Zandpad 16 (Beeldbank HKD).

De enige levensmiddelenzaak die 2019 nog over was, was de winkel van Bleijenberg aan het Zandpad. Begonnen in 1934 als kruidenierswinkel, moderniseerde de familie de winkel tot een zelfbedieningszaak VIVO in 1951. In de laatste jaren werden er ook biologische en streekeigen producten verkocht. De winkel van Bleijenberg stond sinds ca. 2020 leeg en is 2023 gesloopt.

Het zwaartepunt van het publieke voorzieningencentrum ligt rond het dorpsplein, waar Jaargetijden en de samenkomsten. In 1961 bouwde de Hervormde Kerk hier Het Kerkwijkgebouw. Aan een andere zijde van het plein kwam er ongeveer in diezelfde tijd een wijkgebouw van het Witte Kruis.

Wijkgebouw Witte Kruis, rond 1950 (Beeldbank HKD).

Het wijkgebouw van het Witte Kruis staat er nog steeds al is het hoofdgebouw met een verdieping opgehoogd. Daar dichtbij, aan de voet van het talud van het Amsterdam Rijnkanaal staat een openbare school. Wanneer is niet bekend, maar deze verving de school aan de Provinciale weg nr. 14 die volgens enkele bewoners vanaf de Lange Stammerdijk via een pontje bereikbaar was. De architectuur van wat van die school nog rest heeft veel weg van die negentiende eeuwse school in Weesperkarspel op de beeldbank van de Historische Kring. De school zou in de jaren tachtig en negentig als buurthuis en discotheek dienst doen.

19de eeuwse openbare school in Weesperkarspel.
Vermoedelijk zag de school aan de Provincialeweg er zo uit.
(Beeldbank HKD).

Luchtfoto van huidige staat van het
Schoolgebouw (luchtfoto: google.maps.nl).

Aan de Burgemeester Bletzstraat stond sinds 1928 een gereformeerde School met de Bijbel; ze werd door nieuwbouw vervangen in 1975. Het kantoor van De Goede Woning en later van de Dorpsraad maakte deel uit van dit vernieuwde schoolgebouw. In 1995 werd de school samen met de openbare school geherhuisvest in het complex onder de huidige naam Jan Woudsmaschool en Cornelis Jetsesschool.

De dorpsraad van Driemond was de grote motor achter de realisatie van het buurthuis en sportcomplex *Matchzo*, aan de Stamlanderweg, waarin ook de dorpsraad zelf inmiddels gevestigd is. Ze startte hun initiatief in 2003, het complex opende in 2011. Een ander nieuwkomer is de Snackbar Rezk en de Vries, dichtbij de ophaalburg aan het Zandpad. Het neemt een centrale positie in het dorp in, is nog de enige eetgelegenheden van Driemond en fungeert, ondanks de weinig bijzondere vormgeving, als belangrijk ontmoetingspunt in de wijk. De snackbar heeft in zekere zin de functie van de winkels overgenomen. Veel bewoners noemden Kraantje Lek als een belangrijk horecagelegenheden in het dorp. Het stond aan Zandpad 26-28. Terwijl de jongeren na de oorlog, in de jaren zestig en zeventig samenkwamen in de oude Openbare School die als buurthuis en discotheek dienst deed, ontmoetten de ouderen elkaar in *Kraantje Lek*.

3 Uitkomst verhalentafels

3.1 Verlangen naar het dorp

Het is opvallend hoeveel aanwezigen op de verhalenavond vertelden hoe zij gegrepen werden door de schoonheid van het dorp en vrijwel direct besloten om er te gaan wonen. De een leerde het dorp kennen toen hij een huwelijksfeest bezocht, de ander passeerde het dorp dagelijks wanneer hij vanuit Amsterdam naar zijn werk ging. Voor de dorpingen houdt het dorp ook niet op bij de grens van het dorp. De landerijen langs het Gein, het Diemberbos ('de achtertuin van Driemond'), het buiten van Schoonoord (dat eigenlijk in Abcoude staat) en de oevers van het Amsterdam -Rijnkanaal, de boerderijen langs de Lange Stammerdijk richting Diemen horen allemaal tot de actieradius van de dorpingen. Aan de andere kant wordt het feit dat het dorp vanaf de Provincialeweg slechts één toegang kent, en dus slecht bereikbaar wordt niet als een nadeel ervaren. Het is een 'knelpunt die je hebt te koesteren', zoals één van de dorpsbewoners zei, zodat het dorp ook rust kan bieden. Uit de verhalen die de tafels rond gingen, zijn enkele thema's te destilleren die de waardering voor het dorp typeren en daarmee het eigene van Driemond karakteriseren.

3.2 Sociale netwerken: verschillende buurten

Driemond bestaat uit duidelijke verschillende buurten. De meeste bewoners noemen er drie, en laten de naoorlogse wijken vaak onbenoemd. De oudste zijn de bebouwing langs het Zandpad en de Lange Stammerdijk, het wijkje rond de Burgemeester Bletzstraat wordt als derde genoemd. Vooral de Burgemeester Bletzstraat voelde als een op zich zelf staande buurt waarin de winkels van kruidenier Millenaar en slagerij Dalmulder de ontmoetingsplekken waren. Buiten op een bankje werd het nieuws van dorp en de wereld doorgenomen onder het pellen van de pinda's. Soms waren er vechtpartijen tussen de jeugd van de drie buurten, maar zij konden elkaar ook weer in hetzelfde voetbalteam van 'Geinburgia' treffen. Het Zandpad fungeerde als kern van het dorp, want het was de belangrijkste ontsluitingsweg, totdat het brandpunt van het dorpsleven verschoof naar het dorpsplein.

De naoorlogse wijken werden vooral de vestigingsplaats voor bewoners die door de aanleg van de Ag en de bebouwing van de Bijlmerpolder moesten verhuizen. Ze werden niet als import beschouwd, omdat de kinderen van de nieuwkomers al naar de scholen in Driemond gingen. Voor de kinderen aan de Lange Stammerdijk was er een pontje waarmee zij, als ze Nederlands Hervormd of niet gelovig waren, de Openbare School aan de Provincialeweg bezochten. De naoorlogse wijken en het buurtje aan de Provincialeweg kwamen aan de verhalentafels weinig aan bod, omdat slechts een klein aantal deelnemers uit die buurten afkomstig waren.

3.3 Gekoesterde plekken

In Driemond zijn het Dorpsplein en de Schoolpleinen belangrijke ontmoetingsplekken. Vooral het Dorpsplein werd langzamerhand het brandpunt van festiviteiten. De Oranjefeesten ter ere van de viering van Koninginnedag met spectaculaire beddenraces zijn legendarisch in het dorp. Maar het plein en de sluis zijn ook het decor voor de intocht van Sinterklaas. Er zijn zelf nog veel oud-bewoners die terugkomen om de intocht mee te maken.

Andere betekenisvolle plekken hebben te maken met de levensloop van de bewoners zoals de speeltuinvereniging Disneyland en de begraafplaats aan de Provincialeweg. Voor de speeltuinvereniging bouwden de dorpsbewoners met een bouw pakket zelf een keet. De begraafplaats ligt op de plek waar eens buitenplaats Driemond was gelegen. Familieleden van de dorpsbewoners liggen er begraven en de rust die er heerst is weldadig.

Sommige bewoners betreuren ook het verdwijnen van plekken die door de aanwezigheid van dezelfde personen er voor zorgden dat je je thuis voelde in het dorp. De meest genoemde is de ruimte bij de voormalige brugwachterswoning. Die plek is verbonden met allerlei rituelen die de sociale samenhang van bewoners versterkten. Spil daarin was brugwachter Frits die je groette wanneer je voor de burg te wachten stond. Rond die plek was een zekere levendigheid door ontmoetingen die aan de kade van de sluis plaatsvonden, kinderen die er speelden en de noodzaak om voor een open brug te moeten wachten. Een soortgelijke plek is de winkel van Bleijenberg, waarvan vrijwel alle bewoners betreuren dat die gaat verdwijnen. Ze voeren een zoals één bewoner het noemt een 'actief boodschappenbeleid' omdat ze jammer zouden vinden als Driemond een winkelloos dorp zou worden. De winkelier past het assortiment aan aan zijn klanten, waardoor hij beter gesorteerd is dan Albert Heijn.

3.4 Groen en water

Eén van de belangrijkste kwaliteiten van het dorp die de deelnemers aan de verhalentafels noemen is de landschappelijk ligging in de oksel van twee belangrijke vaarwegen. De Gaasp dat deel uitmaakt van de Weespertrekvaart roept beelden op uit het verleden toen Marten en Oopjen, bekend van het dubbelportret van Rembrandt, naar hun zomerverblijf in de Vechtstreek trokken. Andere bewoners genieten op hun beurt, zittend op een bankje aan het Amsterdam- Rijnkanaal, van de statige wijdsheid van het water en de voorbijvarende schepen naar het Duitse achterland. Herinneringen aan langdurige zwempartijen in het kanaal gingen bij de verschillende groepen veel over tafel. Je mee laten trekken met de schuitjes naar Nichtevecht was het spannendst, evenals slootjes springen in de Gemeenschapspolder.

Het nog maar 40 jaar geleden aangelegde Diemberbos voelt voor velen als de achtertuin van het dorp, waar de fietser na een hectische dag werken in Amsterdam de drukte van de stad van zich af kan laten glijden. Het bos ligt in de Gemeenschapspolder aan de rand waarvan boerderijen staan die deels uit de 18de eeuw dateren en ook nog een agrarische functie vervullen. Amateur-tuiniers kunnen in de volkstuinten van Volkstuinvereniging Linnaeus en de moestuinen die langs de Lange Stammerdijk, midden in het dorp liggen, aan hun trekken komen. Via mooi gelegen fietspaden is het dorp met Abcoude, Weesp en Amsterdam verbonden. 'Een dorp waarbij je met één been in Amsterdam staat', zoals een bewoner het kort samenvat, is het grote voordeel van wonen in Driemond.

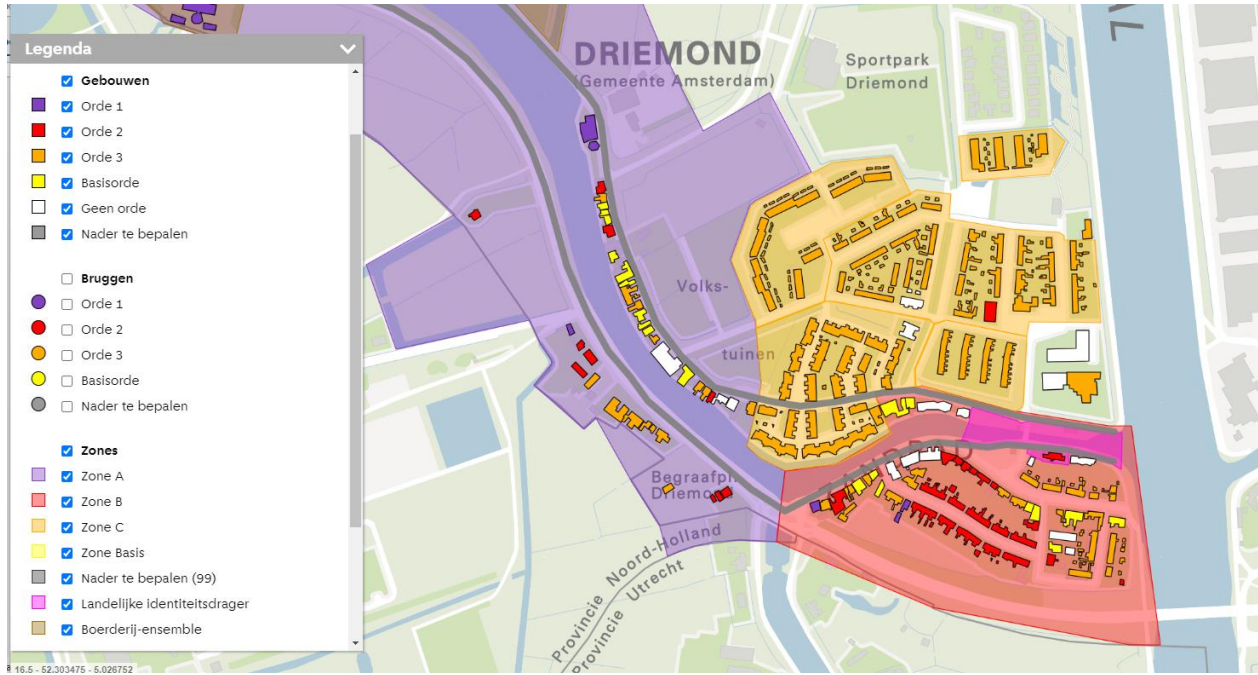
3.5 Het silhouet als kenmerk van het dorp

Veel belangrijker dan de architectuur van de afzonderlijke pandjes vinden de deelnemers het behoud van het silhouet van het dorp. Ze omcirkelen de panden langs het Zandpad dichtbij de brug, die al vanaf de Provincialeweg zichtbaar zijn als een markering van het dorp. Langs de Lange Stammerdijk is de afwisseling van panden uit verschillende perioden van belang en de relatie die er bestaat tussen bebouwing en het water.

Daarnaast wordt als belangrijk kenmerk de aanwezigheid van verschillende buurten genoemd waaraan de geschiedenis van het dorp is af te lezen. De Kippenbuurt herinnert aan de ligging van het Sluis veevoederbedrijf. Getuigen van de sterke vermenging van dorp en grootschalige industrie is echter verloren gegaan. Een enkel pandje is nog een aanwijsbaar onderdeel geweest van het bedrijf. De meeste bewondering oogsten de historische buurten aan het Zandpad, de Lange Stammerdijk en de Burgemeester Bletzstraat. Toch zijn veel dorpsbewoners ook blij met de laatste ontwikkelingen, met name de Maanhof, een straat waaraan nu zelfbouwkwavels worden uitgegeven. De diversiteit aan buurten die zo kenmerkend is voor Driemond wordt daardoor vergroot.

4 Cultuurhistorische waardevolle objecten

4.1 Waarderingskaarten

Concept-waarderingskaart volgens systeem van de welstandkaarten (Stand 29.02.2024).

'Waardenkaart' op basis van verhalen van bewoners van Driemond.

Samen met de Historische Kring Driemond heeft Monumenten en Archeologie en Marina Roosebeek, projectleider van de waarderingskaarten, een waardering gemaakt van de gebouwde objecten in Driemond. Dit gebeurde volgens de waarderingssystematiek die ook voor de andere waarderingskaarten, met name die van de 19de eeuwse Ring, de Gordel 20-40 en de Post 65 kaarten is toegepast. Cultuurhistorische overwegingen speelden een rol, maar die waren niet bepalend. Er is vooral op de stedenbouwkundige en architectonische waarden beoordeeld. Wat opvalt is dat weinig op zichzelf staande panden met een orde 2 gewaardeerd zijn. Wel kwam het vroeg 20ste-eeuwse wijkje rond de Burgemeester Bletzstraat voor een orde 2 waardering in aanmerking. De kaart is in 2023 geüpdatet.

Uit de verhalen van de bewoners kwamen sommige van de hoog gewaardeerde panden ook als waardevol naar voren. Maar ook werden gebouwen genoemd die misschien niet op basis van architectuurhistorische criteria als bijzonder kunnen worden aangemerkt, maar waaraan de bewoners andere waarden toekennen. Voor de geschiedenis van het dorp hebben ze grote betekenis. Dat geldt met name voor de Openbare School aan de Provincialeweg, het multifunctionele gebouw van Matchzo, de winkels in de Burgemeester Bletzstraat en aan het Zandpad en de lagere schoolgebouwen bij het dorpsplein. Wat direct zichtbaar is, is dat in de verhalen van de bewoners de naoorlogse wijken nauwelijks voorkomen. Op de avond waren weinig bewoners uit deze buurten aanwezig. Daarvan is alleen een waardering door de erfgoedprofessionals gemaakt.

In het dorp is er reeds een rijksmonument:

Rijksmonument: Zandpad (Driemond) 4, Voormalige bakkerij (beschreven bij winkels)

4.2 Orde 1 en 2 panden

Vanuit de opdracht om tot een selectie van monumenten te komen wordt doorgaans begonnen met het onderzoeken van de panden die met een orde 1 of 2 zijn gewaardeerd en nog niet zijn aangewezen.

Lange Stammerdijk 79 (orde 2).

Lange Stammerdijk 65 (orde 2).

Lange Stammerdijk 17 (orde 2).

Burgemeester Kasteleinstraat 6 (orde 2).

Sluispad 1, 2, 3 (orde 2).

Zandpad (Driemond) 10 (orde 2).

Zandpad (Driemond) 26-28, vermoedelijke vroeger café Kraantje Lek (orde 2).

Zandpad 30-32 (orde 2).

Zandpad 34-36 (orde 2).

Zandpad 38 (orde 2).

Zandpad 40 – 42 (orde 2) (foto: data.amsterdam.nl, 2023 (foto uit 2018)).

Zandpad 44 (orde 2).

Burgemeester Bletzstraat 16, 16A (orde 1).

Burgemeester Bletzstraat 3-53, 18-68 (orde 2) (foto: data.amsterdam.nl, 2023).

Burgemeester Bletzstraat 70-72 (orde 2) (foto: data.amsterdam.nl, 2024).

Provincialeweg 16 (orde 1).

Provincialeweg 13-15 (orde 2) (foto: data.amsterdam.nl, 2024).

Provincialeweg 1 (orde 2).

Bebouwing die een historische en/of sociale betekenis hebben:

Lange Stammerdijk 51-59 (woningen die vroeger aan het jaagpad lagen).

Provincialeweg 13-14 (vroegere openbare school) (luchtfoto google.maps.nl).

Jaargetijden 4-6 (lagere scholen).

Stammerlandweg 10 (sport en buurthuis).

Zandpad (Driemond) 16 – Bleijenberg (voormalige buurtsuper).

Burgemeester Bletzstraat 16 (voormalige slagerij).

Begraafplaats Driemond (luchtfoto: google.maps.nl).

Zonder afbeelding

Voormalig Politiebureau, Provincialeweg

Zonder afbeelding

Windtunnelgebouwtje (bij Provincialeweg 21) op waterzuiveringsterrein

4.3 Ruimtelijke karakteristieken

Wat de ruimtelijke karakteristieken betreft, waarderen de bewoners:

- Het silhouet van het dorp zoals je dat vanaf de Geinbrug van de bebouwing langs het Zandpad ervaart
- De in periode en architectonische vormgeving grote variëteit in bebouwing langs de Lange Stammerdijk en het Zandpad
- De onderscheidende karakteristieken van de verschillende buurten.
- Het overal aanwezige groen, het water van de Gaasp en de wetenschap van het dichtbij gelegen Diemerbos

5 Bronnen

'De watervoorziening van Amsterdam – Nieuwe werken 1955-1956', *Ons Amsterdam (1957)*, 67-81;114-127.

HKD Historische Kring Driemond

Jac. Salomons, *Herinneringen aan Weesperkarspel*, Historische Kring Driemond, z.j.

SAA Stadsarchief Amsterdam

Vervoer en rustpunt – Over Zandpad en Begraafplaats Driemond, Historische Kring Driemond, 2013.

Weesperkarspel, hoe is het begonnen? Historische Kring Driemond, 2013.

Wonen in Driemond, Historische Kring Driemond, 2018.

Een bijzondere dank gaat uit naar de leden van de Historische Kring Driemond en alle deelnemers van de verhalenavond.

Foto op titelpagina: Driemond 1971: SAA, 010009016388.

Colofon

Datum: 1de versie: 10 december 2019, update: februari 2024
Status: Definitief
Update: Jolande Kirschbaum, Charlotte van Emstede
Tekst: Jouke van der Werf

© Monumenten en Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2024 (tot 1 januari 2015 Bureau Monumenten & Archeologie)
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, erfgoed@amsterdam.nl

De teksten en informatie uit deze uitgave mogen door derden gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden mits van bronvermelding sprake is. Bij vermenigvuldiging op enigerlei wijze voor commerciële doeleinden voorafgaande schriftelijke toestemming van M&A nodig. Als een andere partij dan de Gemeente Amsterdam als rechthebbende wordt vermeld dan moet u toestemming voor hergebruik bij die partij vragen. M&A aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. M&A doet zelf altijd haar uiterste best rechthebbende te vermelden en waar nodig om toestemming voor gebruik te vragen. Mocht u van mening zijn dat uw copyright geschaad is dan verzoeken we contact met ons op te nemen.